

VZPOMÍNKA NA PROFESORA VÁCLAVA BAKULEHO

Je smutnou skutečností, že 17. března letošního roku nás ve věku 90 let opustil profesor Václav Bakule, který patřil mezi zakladatelské osobnosti oboru Finance na Vysoké škole ekonomické v Praze a kterého si několik generací českých ekonomů spojuje s vynikajícími přednáškami v předmětu Mezinárodní finance.

Prof. Ing. Václav Bakule, DrSc., se narodil 22. 2. 1929 v jihočeských Netolicích. V roce 1952 absolvoval s vyznamenáním Vysokou školu politických a hospodářských věd v Praze a následně nastoupil jako asistent na katedru financí a úvěru v rámci nově založené Vysoké školy ekonomické

v Praze. Byl spoluautorem prvního základního učebního textu z oboru Finance s názvem *Finance a úvěr v ČSR* (V. Bakule, V. Kyzlink, Picmaus a M. Tuček, 1959). Jeho specializace v tomto období směřovala k problematice financování v oblasti obchodu, kterou publikáčně zastřešil knihou *Finance státního a družstevního obchodu* (1962). Na přelomu padesátých a šedesátých let došlo pro něj ke klíčovému rozhodnutí, když jej vedoucí katedry prof. Miroslav Tuček pověřil přípravou předmětu Mezinárodní finance. Prof. Bakule se stal prvním vysokoškolským pedagogem v tehdejším Československu, který připravil nejenom semestrální cyklus přednášek, ale rovněž napsal první ucelený učební text s názvem *Úvod do mezinárodních a světových financí* (1966). O vysoké prestiži tohoto textu hovoří skutečnost, že po několika letech jeho aktualizovaná verze vyšla v anglickém jazyce (*A Short Introduction into International and World Finances*, 1972) a krátce nato i ve francouzském jazyce (*Les Problèmes choisis de la théorie et de la politique des finances mondiales et internationales*, 1973). Problematiku mezinárodních a světových financí dále rozvíjel v monografii *Světové finance* (1976) a zejména v knize *Mezinárodní finance* (1983 a 1986), která se stala základem jeho úspěšného profesorského řízení. Při zpracování těchto publikací mohl uplatnit i zkušenosti z opakovaných odborných stáží na univerzitách v Polsku a zejména pak v Londýně na pobočce Živnobanky. Po roce 1989 napsal řadu odborných i pedagogických expertních posudků, publikoval v odborném tisku a své názory prezentoval i na domácích a zahraničních konferencích. Po krátkém období, kdy vykonával funkci vedoucího katedry veřejných financí na Vysoké škole ekonomické v Praze a podílel se na založení Komory daňových poradců ČR, v letech 1996–2007 vyučoval problematiku mezinárodních a světových financí na Ekonomické fakultě Technické univerzity Liberec.

Vědecký přínos prof. Bakuleho pro rozvoj české finanční teorie a praxe lze spatřovat v několika oblastech. Pomineme-li skutečnost, že rovinul základní český pojmový aparát v oboru Mezinárodní finance, především systematicky rozpracoval základní oblasti, které spadají do makroekonomického rámce mezinárodních financí. Položil metodologický základ pro zkoumání vnější rovnováhy země na základě kumulativních sald platební bilance a rovinul základní klasifikační systém devizových kurzů se směnitelnou i nesměnitelnou měnou. Velkou pozornost věnoval i historickému výkladu role a významu mezinárodních měnových a finančních institucí (zejména Mezinárodního měnového fondu a Světové banky) a v neposlední řadě i fungování měnových a kurzových aspektů Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Na rozdíl od politicky konzervativního výkladu v předmětu Socialistická integrace odmítal ve svých přednáškách ekonomický význam zlatého obsahu národních měn socialistických států a formuloval rozdíly mezi volně směnitelnou měnou a nedobře fungující „multiclearingovou“ měnou v podobě převoditelného rublu. Rozlišením pojmu mezinárodní a světové finance anticipoval procesy, které dnes zkoumáme v rámci globálních finančních trhů. Po roce 2000 se zabýval i historií a problematikou vzniku eura a fungováním eurozóny.

Profesor Bakule patřil mezi vědecké osobnosti se schopností nadchnout studenty pro přednášenou problematiku na základě utřídeného a srozumitelného výkladu, podpořeného suchým až sarkastickým humorem. Jako posluchači přednášek z předmětu Mezinárodní finance jsme se vždy těšili na jeho oblíbený „kurz kótovaný v Novém Yorku“, kdy jsme okamžitě získali pocit, že se nacházíme na nějaké mimořádné akci. Měl jsem to štěstí, že jsem počátkem osmdesátých let jako student absolvoval i jeho diplomové semináře. Zde dostal prof. Bakule prostor pro podrobnější výklad makroekonomických vazeb mezi vývojem cenových hladin, sald platební bilance a devizovým kurzem. Doporučovaná literatura, např. Miloš Horna (*Měnová politika*, 1945), G. D. Šagalov (*Problémy optimálního plánování vnějších ekonomických vztahů*, 1976) a Petr Chvojka (*Peněžní a měnové souvislosti reprodukčního procesu světové ekonomiky*, 1974), nám umožňovala v politicky utažených podmírkách poznat názory nejvýznamnějšího Englišova žáka, transformaci „západního“ marginalismu do „socialistického“ matematického modelování a na tu dobu odvážný text předního odborníka z Ekonomického ústavu ČSAV.

Prof. Bakule zastával řadu významných funkcí – jak akademických (např. proděkan na Národního hospodářské fakultě, vedoucí katedry veřejných financí na Fakultě financí a účetnictví a dlouholetý člen rady vědeckých rad), tak i pozic v odborných orgánech a institucích (např. členství v poradním sboru generálního ředitele Státní banky československé pro devizové otázky, v devizovém týmu v ústředí Státní banky československé a v kolegiu Ministerstva financí ČSR). Z odborného hlediska nelze opomenout ani jeho dlouholeté působení v pozici vedoucího sekce mezinárodních financí na katedře financí. Sekce vedle předmětu Mezinárodní finance zajišťovala přednášky a cvičení z předmětu Finance kapitalistických států, který přednášela doc. Jiřina Průchová, a odborné semináře s tématy působení devizového kurzu a finančně ekonomických nástrojů v podnikové sféře, které vedla pozdější profesorka a rektorka VŠE v Praze Jaroslava Durčáková. Profesor Bakule pravidelné schůzky naší sekce s oblibou svolával na 7:30 hod. ráno. Po námitkách

mých zkušenějších kolegů na vědeckou neproduktivnost v tomto čase s kamennou tváří posunul schůzky „až“ na 7:45 hod.

Hodnotíme-li odborné přednáškové a publikační působení profesora Bakuleho v období centrálně plánované socialistické ekonomiky, je zřejmé, že výklad problematiky mezinárodních financí byl nepříznivě determinován systémovou stagnací socialistické ekonomiky a nedemokratičností politického systému. Požadavky politických orgánů a zákaz používání některých pojmu, jako např. devizová nabídka a devizová poptávka, následně hledání přijatelných slovních substitutů, jako devizové zdroje a devizové potřeby, jsou z dnešního pohledu spíše humornou vzpomínkou. Daleko závažnějším problémem byla skutečnost, že empirická analýza se nemohla opírat o některé časové řady, které měly označení tajné (např. směnné relace v zahraničním obchodě nebo vývoj korekčních koeficientů skrytě devaluujících československou korunu k volně směnitelným měnám) a dále že řada racionálních systémových doporučení (např. na prosazení jednosložkového a systémově jednotného devizového kurzu bez dotačních a odvodových nástrojů státního rozpočtu) nenacházela po desítky let politickou podporu. Tato vážná omezení zákonitě vedla k určité setrvačnosti zkoumaných a přednášených problémů. Je logické, že dnes podrobně probírané pojmy, jako jsou např. devizové intervence, devizové operace forward, swap, futures a options, v době neexistujícího devizového trhu v socialistických ekonomikách měly v přednáškách pouze základní informační ráz. Jsem však přesvědčen, že několik generací ekonomů, tehdejších studentů oboru Finance a oboru Zahraničního obchodu, by potvrdilo, že teoretický rámec přednášek prof. Bakuleho vždy výrazně předstihoval tehdejší socialistickou praxi. Ze zpětného pohledu jsem rád, že na odborné základy získané z přednášek a seminářů prof. Bakuleho jsem mohl v devadesátých letech minulého století vědecky a pedagogicky navázat bez pocitu výraznějšího deficitu v počátečním poznání.

Vybrané odborné texty profesora Václava Bakuleho:

- Bakule, V., Kyzlink, V., Picmaus, F., Tuček, M. (1959). *Finance a úvěr v ČSR*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 398 s.
- Bakule, V. (1962). *Finance státního a družstevního obchodu*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 166 s.
- Bakule, V. (1966). *Úvod do mezinárodních a světových financí*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 253 s.
- Bakule, V., Durčáková J. (1970). *Vybrané problémy teorie a politiky devizových kursů*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 70 s.
- Bakule, V. (1972). *A Short Introduction into International and World Finances*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 275 s.
- Bakule, V. (1973). *Les Problèmes choisis de la théorie et de la politique des finances mondiales et internationales*. Praha: Univerzita 17. listopadu, 274 s.
- Bakule, V. (1976). *Světové finance*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 245 s.
- Bakule, V. (1983). *Mezinárodní finance*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 222 s.

- Bakule, V. (1983). Formování systému devizového kurzu v socialistickém hospodářství. *Politická ekonomie*, 31(9), 955–964.
- Bakule, V. (1983): K některým změnám ve vývoji mezinárodní likvidity nesocialistického světa. *Finance a úvěr*, 33(8), čtvrtletní příloha č. 3, 187–195.
- Bakule, V. (1984). Čtyřicet let existence MMF. *Finance a úvěr*, 34(3), čtvrtletní příloha č. 3, 161–174.
- Kol. autorů (1984). Ekonomické modelování: sborník referátů ze seminářů o ekonomicko-matematickém modelování. Praha: Státní banka československá, 2/1984, 116 s.
- Bakule, V., Durčáková, J., Mandel, M. (1991). *Mezinárodní finance*. Praha: Nad zlato, 56 s.
- Bakule, V. (2000). The Importance of Euro for the Czech Republic. Together into 21st Century, sborník z mezinárodní konference, Rotterdam: November 2000.
- Bakule, V. (2004). Od epunitu k euro. Předpoklady a podmínky zapojení ČR do eurozóny, sborník z konference, Zlín: Univerzita Tomáše Bati.

Martin Mandel